

# Zeggen wij het pact op?

Karel Gacoms

Federaal secretaris CMB-Noord-Brabant

De beslissing van de Sabena-directie om alle lopende CAO's op te zeggen was voor buitenstaanders een schok. Nooit eerder in onze naoorlogse sociale geschiedenis werd op zo'n drastische manier ingegrepen in de bestaande collectieve arbeidsverhoudingen. Een vakbondswoordvoerder sprak op de radio over het begin van het einde van het sociaal overleg. Breekt inderdaad een nieuw tijdperk aan in onze sociale verhoudingen?

## Sociaal overleg onder druk?

Iedereen die de sociale actualiteit in dit land volgt kan vaststellen dat er sleet komt op ons sociaal overlegmodel. Interprofessionele akkoorden komen moeilijk tot stand, sectorale en ondernemingsconventies zijn vaak lege dozen, de overheid voelt zich steeds meer geroepen om tussen te komen, collectieve en individuele problemen worden vaker beslecht voor arbeidsrechtbanken, werkgevers grijpen naar dwangsommen, bepaalde sociale conflicten krijgen pre-revolutionaire allures (VW, het afzetten van bedrijfsterreinen). Toch kondigt niemand het einde van ons sociaal overlegmodel aan. Integendeel, overheid, werkgevers- en werknemersorganisaties blijven zweren bij dat model. Het heeft immers jarenlang zijn doelmatigheid bewezen en wij exporteren het met plezier naar de voormalige volksrepublieken.

Dat het sociaal overleg onder druk staat, wordt niet ontkend. Er wordt slechts in het algemeen op gewezen dat de taart die te verdelen valt niet meer zo sterk groeit en dat daarom de discussie over de verdeling ervan moeilijk loopt. Als de verhoopte sterkere groei zich doorzet, valt alles wel terug in de vertrouwde plooitjes.

## De aanloop

De aanloop naar de beslissing van 27/11/95 om alle CAO's op te zeggen en de reactie van de

vakbonden hierop kan niet los gezien worden van twee belangrijke factoren. Er is de slechte financiële toestand van onze nationale luchtvaartmaatschappij, die reeds meer dan 20 jaar poogt te overleven in een omgeving van moordende concurrentie. De oorspronkelijke hoofdaandeelhouder, de staat, mag (EU) en wil niet meer tussenkomen in het dekken van de jaarlijkse verliezen. Er worden allianties aangegaan met andere luchtvaartmaatschappijen (Air France, Swissair), die op hun beurt de verliezen opstapelen. Daarnaast zijn er de steeds weerkerende herstructureringsplannen, die alle winst aan het eind van de tunnel beloofden en die regelmatig gepaard gingen met aanzienlijke loonsverminderingen ('82, '93).

Het laatste inleveringsakkoord liep af eind augustus '95 - de druk van bepaalde personeelscategorieën dit tot 17% moesten inleveren zou anders onhoudbaar zijn geworden. In het voorjaar '95 kwam de directie met een nieuw zaligmakend programma op de proppen: het afschaffen van de index; arbeidsduurverlenging van 38 naar 40 uur; het afschaffen van de baremische verhogingen en ploegenpremies; een meer flexibele arbeidsorganisatie. In ruil daarvoor beloofde zij 1000 nieuwe arbeidsplaatsen (met welk statuut?) en deelname in de winst (welke winst?). Het spreekt vanzelf dat geen enkele vakbond met veel enthousiasme dergelijke besprekingen aanvat. De achterban gelooft niet meer in zaligmakende programma's en er liggen heel wat syndicale, al dan niet heilige, koeien op tafel (index, arbeidsduur, flexibiliteit). De vakbonden gingen dus op de rem staan.

## De beslissing

Op 27/11/95 besliste de directie om alle lopende CAO's bij Sabena op te zeggen. Die beslissing was geen ongecontroleerde daad van een opgewonden bedrijfsleider. De manier waarop zij werd

uitgevoerd, onmiddellijk na het afspringen van de onderhandelingen, bewijst dat zij reeds geruime tijd op voorhand was voorbereid en bestudeerd. Te meer omdat Sabena niet aan zijn proefstuk toe was. Twee maand voordien had het immers al alle CAO's voor de piloten opgezegd.

De beslissing nam niet alleen de vakbonden, maar ook de sociaal bemiddelaar in snelheid. Deze behoeder van het sociaal overleg had nog een vergadering van het Paritair Comité voorzien half december, eventueel gevolgd door een vergadering van het Verzoeningsbureau. Het naast zich neerleggen van de normale spelregels van het sociaal overleg bewijst eens te meer hoe Sabena tegen dit sociaal overleg aankijkt. Een Sabena-woordvoerder drukte het zo uit: "hoe zou een extern persoon de problemen kunnen oplossen die wij niet kunnen oplossen?"

Sommigen denken dat het opzeggen van CAO's een brutale, nieuwe truc is van de werkgevers om hun onderhandelingspositie te versterken tegenover vakbonden die aan de onderhandelingsstafel geen toegevingen willen doen. Niemand kan nu reeds de afloop van het conflict voorspellen. Toch heb ik de indruk dat het om veel meer gaat: men heeft immers niet alleen de CAO's opgezegd die te maken hebben met het "te realiseren programma" (index, arbeidsduur), maar ook de CAO's die de relaties met de vakbonden regelen (statuut syndicale delegatie, syndicaal vormingsverlof). Blijkbaar dromen bedrijfsleiders van ondernemingen, ook grote, zonder vakbonden.

Ik moet ook even de aandacht vestigen op een specifieke Sabena-toestand. Het Paritair Comité Sabena groepeerde slechts 1 onderneming: Sabena. Zelfs de dochters Dat en Sobelair ressorteren onder een ander Paritair Comité. Daardoor kon de Sabena-directie niet alleen de ondernemings-CAO's opzeggen, maar ook - in samenwerking met het VBO - de sectorale CAO's. Bij een gelijkaardige situatie, waar een bedrijfsleider zijn ondernemings-CAO's zou opzeggen, kunnen de werknemers terugvallen op sectorale akkoorden. In dit geval kunnen de werknemers van Sabena slechts terugvallen op de vaak 'lege' CAO's, afgesloten in de Nationale Arbeidsraad. Dat het VBO Sabena hielp bij het opzeggen van de sectorale CAO's is een teken aan de wand.

#### **De syndicale reactie**

De syndicale reactie was eensgezind en voorspelbaar: de vakbonden eisen het herstel van al de CAO's voor er ernstig overleg kan plaatsgrijpen. Of dit herstel kan zonder gezichtsverlies voor voorzitter-baron Godfroid is zeer de vraag.

Insiders weten dat die eensgezinde syndicale reactie niet zo evident is. Het syndicaal leven bij Sabena is een kluwen. Naast de traditionele vakbonden (sommige uit de openbare sector ACOD-CCOD, andere uit de privé-sector CMB-ACLVB) zijn er sterk georganiseerde corporatistische beroepsorganisaties van piloten (ABPNL) en vliegend personeel (SNAC). Het bewijs van die moeilijke syndicale verhoudingen is wel dat de inleverings-CAO van '93 door één centrale van het ABVV (ACOD) wél werd getekend en door een andere centrale van het ABVV (CMB) niet.

Ondanks die moeilijkheden heeft het personeel en de publieke opinie voorlopig alvast de kant van de vakbonden gekozen: het personeel door de deelname aan de geslaagde 24-uren-stakingen, de publieke opinie bij monde van beleidmakers die Godfroid openlijk in de kou zetten. Het opzeggen van CAO's wordt niet op gejuich onthaald. Bovendien wordt Sabena nog steeds als een overheidsbedrijf beschouwd. De officiële uitleg (de overheid is minderheidsaandeelhouder) wordt niet gevolgd. Het personeel en publieke opinie beschouwen de Schouppes en Godfroids als wegbereiders van een bepaalde regeringspolitiek.

#### **De afloop**

Het conflict bij Sabena evolueert van uur tot uur. Niemand kan op dit ogenblik een zinnige uitspraak doen over de afloop. Eén ding is nu reeds duidelijk: na de dwangsommen vult het opzeggen van CAO's het anti-syndicaal instrumentarium van het patronaat aan. De kans bestaat dat we binnenkort leven met sectoren zonder sociaal overleg en zonder CAO's. Het geprezen sociaal overlegmodel vertoont wel erg dikke barsten. Vijftig jaar hield het 'sociaal pact' stand. Gevaarlijke werkgeversstrategieën ondermijnen naast de moeilijke sociaal-economische toestand het geloof van de arbeiders in het overleg. Morgen wordt op syndicale bijeenkomsten de vraag gesteld: "Mia, wanneer zeggen wij het pact op?"